

Mødet den 25. Oktober 1917.

Fraværende: Jakob Jensen og Salling.

1. (J. Nr. 285—1917). Indenrigsministeriets Samtykke til **Salg af et Areal** til Hans Majestæt Kongen.

Toges til Efterretning.

2. (J. Nr. 22²—1917). Indenrigsministeriets Samtykke til **Salg af en Byggegrund** til A/S Aarhus Dampvadskeri.

Toges til Efterretning.

3. (J. Nr. 9³—1917). Skrivelse af 16. Oktober fra Indenrigsministeriet angaaende **Forhøjelse af Indkvarteringsgodtgørelse.**

Toges til Efterretning.

4. (J. Nr. 121—1917). Cirkulære fra Brændselsolie-nævnet angaaende **Fordeling af Belysningsmidlerne.**

Toges til Efterretning.

5. (J. Nr. 206—1917). Skrivelse af 17. Oktober fra Ministeriet for offentlige Arbejder angaaende Byraadets Forslag til en **Ændring i den gældende Havne- og Brotakst** med Hensyn til Forhøjelse af Lods- og Litzenpengene.

Formanden mindede om, at Havneudvalget i sin Tid havde ansøgt om Forhøjelse af disse Havneudgifter, og Hensigten hermed var at forøge Lodsernes Indtægter under Dyrtiden. Andragendet

var gaaet til Handelsministeriet, som havde sendt det til Fællesrepræsentationen for Dansk Skibsfart til Erklæring. Denne kunde ikke anbefale Forhøjelse af Litzenpengene. Formanden indrømmede, at det var en Afgift, som kun fandtes i Aarhus; men da Hensigten hermed var at forhøje Lodsernes Indtægter, kunde Udvalget ikke gaa ind paa kun at forhøje Lodspengene, idet Litzenpengene spillede en større Rolle. Fællesrepræsentationen kendte vist heller ikke rigtig Sagens Sammenhæng, derfor havde den stillet sig saaledes. Udvalget maatte derfor fastholde Ønsket om den foreslaaede Forhøjelse af begge Dele, men kun midlertidig og den skulde ikke have tilbagevirkende Kraft.

Havneudvalgets Erklæring tiltraadtes.

6. (J. Nr. 136—1917). Andragende fra Aarhus Handelsforening af 1887 og forskellige Beværterforeninger om **Nedsættelse af Brændevinsafgiften.**

Formanden erindrede om, at der tidligere var indkommet Andragender fra Aarhus Beværterforening, Aarhus Restauratørforening og Korporationen af Beværtere i Aarhus om Nedsættelse af Brændevinsafgiften, og at Byraadet havde nedsat denne med $\frac{1}{3}$ for Januar Kvartal d. A., saa dette Spørgsmaal var for saa vidt afgjort. Nu forelaa der tillige Andragende af 27. Juni d. A. fra Handelsforeningen af 1887, om at denne Begunstigelse maatte gælde for handlende ogsaa, og Udvalget anbefalede dette. Men desuden forelaa der yderligere Andragender fra samme Foreninger om i det hele taget paa Grund af de højere Priser paa Spiritus at faa Afgiften nedsat. Dette havde Udvalget ikke kunnet tilraade, idet det for de fleste spillede en forholdsvis ringe Rolle, da Afgiften ikke var ret stor for den enkelte, medens det for

Kommunen drejede sig om ca. 10000 Kr. pr. Kvartal.

Indstillingen vedtoges.

7. (J. Nr. 104—1917). Skrivelse fra Cementnævnet med Afslag paa Byraadets Andragende om **Udlevering af Cement til den nye Skole.**

Formanden antog ikke, man for Øjeblikket kunde gøre andet end at tage Skrivelsen til Efterretning og saa haabe paa Fremtiden.

Christensen fandt det kedeligt, at Forholdene var blevet saadan, at man maatte standse Byggeriet og derved gøre det endnu vanskeligere for Folk at faa Beskæftigelse. Der kom ikke saa lidt Kul hjem, og der kunde godt have været gjort Udvej for, at Cementfabrikkerne kunde producere mere Cement. Der var saaledes til Aarhus kommet en Skibsladning Kul, der havde været tilbudt Cementfabrikkerne, men de vilde ikke købe dem begrundet paa de høje Priser, derimod kunde de godt anvises til Kommunen. Taleren syntes, at her var en Anledning for Staten til at gribe ind, thi Fabrikkerne havde nok Raad til at købe dyre Kul, og Taleren vilde henstille til Rigsdagsmændene at beskæftige sig med dette Spørgsmaal.

N. Joh. Laursen troede ikke, det kunde nytte noget. Rigsdagsmændene havde ingen Indflydelse herpaa; det var de forskellige Nævn, der bestemte det hele. Taleren kunde derfor ikke tage mod den venlige Henstilling.

Mousten fandt ogsaa, at naar der var Kul i Landet, burde Fabrikkerne sættes i Gang. Nu var der altsaa protesteret fra Byraadets Side; men hvis Laursen vilde gøre det samme i Rigsdagen, vilde det maaske alligevel have større Virkning end en Protest fra en Kommune.

N. J o h. L a u r s e n bemærkede hertil, at dette Cementnævn var noget meget vanskeligt.

Toges til Efterretning.

8. (J. Nr. 340—1917). Forslag fra Amtslægen til
Etablering af Boligtilsyn.

Fra Amtslægen i Aarhus forelaa følgende Skrivelse:

»Efter Henstilling af Sundhedskommissionen har der i en Periode af afvigte Vinter og nu siden April Flyttedag været etableret et Tilsyn i sundhedsmæssig Henseende med de Husvilde, der er midlertidig internerede i Skoler og andre Lokaler, hvilket Eftersyn i Henhold til Ønsker fremsatte i Byraadet, siden April er udstrakt til de i Barakkerne boende. Tilsynet har været udøvet ved en Sygeplejerske af Dansk Sygeplejeraad; det har været opretholdt uafbrudt, har virket særdeles gavnligt og betryggende og vil vanskeligt i den nærmeste Fremtid kunne tænkes ophævet. Virksomheden bestaar nærmest i at hjælpe og raade Beboerne i de anførte Lokaler, hvor der saa let vil opstaa Griseri og Roderi, saa at de lærer under de vanskelige og usædvanlige Forhold at indrette sig saa ordentligt og sundhedsmæssigt, som Forholdene tillader det, endvidere i at være paa Vagt og slaa Alarm overfor smittemistænkelige Sygdomstilfælde og yde Hjælp ved de Foranstaltninger, der træffes overfor saadanne Sygdomme, der jo kan have særlig Betingelse for at brede sig og anrette Ulykker i Omgivelser som de nævnte. At Sygeplejersken blandt andet ogsaa har haft den Opgave at sørge for, at de frugtsommelige Kvinder navnlig i Skolernes Gymnastiksale, hvor de ikke godt kan ligge og føde, i Tide kommer paa Fødselsanstalten, skal jeg lige nævne. Dette

Tilsyn koster ca. 170 Kr. om Maaneden. Det bliver godt 2000 Kroner om Aaret. For den Pris vilde der kunde oprettes et stadigt virksomt Boligtilsyn.

Som det vil erindres, har Sundhedskommissionen i sin Tid efter at have sat sig ind i Boligtilsynets Udøvelse i nogle sydsvenske Byer stillet Forslag om Indførelse af et saadant her i Aarhus og har desangaaende sendt en Henvendelse til Byraadet. Byraadet har antagelig endnu ikke taget endelig Stilling til dette Forslag, i alt Fald foreligger der mig bekendt ikke noget Svar derpaa til Sundhedskommissionen.

Siden Forslaget indbragtes, er Trangen til Boligeftersyn paa Grund af Bolignøden og de deraf betingede daarlige og usunde Boligforhold paa mange Steder her i Byen blevet endnu mere paakrævet, og er jo som anført allerede delvis indført. Jeg skal derfor tillade mig at henstille, at Byraadet tager under Overvejelse at indføre det som en fast Institution, og hvis der ikke skulde være Stemning for at lade det faa den Udstrækning som i det oprindelige Forslag antydet, da maaske i et lidt mere begrænset Omfang.

Det er de egentlige Fattigfolk, det i første Instans gælder om at hjælpe. De finder ikke Plads i de nye kommunale og private Ejendomme, som antages at ville kunne optage nogle Familier til Oktober Flyttedag. En Del vil som hidtil være henvist til Barakkerne og til midlertidig Installation i Skolerne; men en betydelig Del af dem vil finde Husly (og det gælder særligt dem, der har en Del Børn) i mere eller mindre slette og usunde Lejligheder, for nogles Vedkommende Rester fra gamle Dages tarvelige Bo-

liger, som helst burde være ude af Brug, for andres mere eller mindre ulovligt indrettede Beboelsesrum i mørke og sure Kældere eller i forfaldne Baghuse. Den Slags Boliger træffer man mange af, og de bærer saa godt som alle stærkt Præg af daarlig Vedligeholdelse og Forsømmelse saavel fra Ejeres som fra Beboeres Side.

Nu er det ikke min Mening, at et Boligtilsyn under de nuværende Forhold særligt skal tilstræbe at faa alle saadanne mindre gode Beboelser jrommede; det forbyder Stillingen for Tiden, og selv adskillige af de ulovlige og uheldige Beboelser bliver man vist nødt til foreløbig at tolerere. Men et fornuftigt indrettet Boligtilsyn kan gøre meget væsentlig Nytte ved at forhindre, at Forholdene paa saadanne Steder bliver værre end nødvendigt, og vil ved det Kendskab, som det efterhaanden vil faa til den fattige Befolkning og dens Forhold her i Byen, være af uvurderlig Værdi ved alle sundhedsmæssige Bestræbelser, som gaar ud paa at modvirke Sygdommes Udbredning og træffe Forholdsregler under Epidemiforhold. Ved Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse finder et Tilsyn Sted med Familier, i hvilke Tuberkulosen optræder. Man kunde tænke sig en Samvirken mellem dette Tilsyn og et eventuelt Boligtilsyn. Deres Opgaver vil ligge hinanden nær.

Altsaa vil jeg tillade mig at henstille, at det ærede Byraad tager under Overvejelse paa Grundlag af det allerede foretagne at oprette et fast Tilsyn med saadanne Boliger her i Byen, som beboes af Fattigfolk, og om hvilke der kan være Grund til at antage, at de kan være eller under forskellige Omstændigheder kan blive farlige for

Beboernes eller de Omboendes Sundhed. Hvilke Boliger der vil blive Tale om, vil give sig ganske af sig selv. Man kan begynde med alle Kælderlejligheder og de fleste, særlig de ældre, Baghuse og Havehuse. Adskillige Loftlejligheder vil ogsaa komme til at falde ind under Tilsynet.

Hvis det ærede Byraad er enigt med mig i Betimeligheden af at tage denne Sag op, vil jeg tillade mig at henstille, at vedkommende Byraadsudvalg i Forbindelse med et Par Medlemmer af Bygnings- og Sundhedskommissionen samt Bygningsinspektøren og mig som Byens Kredslæge mødes til en Drøftelse af den helst i den nærmest mulige Fremtid«.

F o r m a n d e n forelagde Sagen, idet han udtalte, at den pekuniære Side jo ikke kunde afskrække; men Forslaget burde dog underkastes 2 Behandlinger og nærmere undersøges i Budgetudvalget, saa det i Dag kun blev en Drøftelse af Spørgsmaalet.

M i k a e l J o h a n s e n kunde ikke stemme for Forslaget, da det sikkert vilde udvide sig meget efterhaanden. Det offentlige maatte hellere overtage al Ejendom, for der var snart lagt saa mange Baand paa Husejerne, at det vilde være umuligt for private at bygge og drive Ejendom! Taleren kunde ikke indse, at det i nogen Maade var nødvendigt med en saadan Undersøgelse. Man havde jo Sundhedskommissionen, som gik meget skarpt frem, og denne havde Mandfolk nok, som bedre kunde efterse saadanne Ting end en enkelt Dame. Efterhaanden som den saakaldte Demokratisme bredte sig, kom der mere og mere Tvang. Taleren vilde derfor advare imod at stemme for Forslaget.

Simonsen kunde i Modsætning til Mikael Johansen i Princippet anbefale en saadan Hjælp. Det vilde naturligvis i nogen Grad afhænge af Udgiften, men dette Spørgsmaal maatte jo Budgetudvalget undersøge. Kontrollen vilde sikkert være nyttig og gavnlig og ikke genere ordentlige Husejere, men der var ogsaa Husejere, som kunde trænge til at ses lidt efter. Taleren syntes ikke, man burde indtage det Standpunkt, at man kun saa paa en enkelt Klasses Behagelighed og stillede sig i Opposition til alt, hvad der kom frem. Byraadet skulde varetage alles Interesser paa en saadan Maade, at det blev til Gavn for det samlede Hele. Naar Mikael Johansen mente, at Sundhedskommissionen havde Mandfolk nok til at gaa omkring og passe paa, forekom det tværtimod Taleren, at det var en Mangel ved Sundhedskommissionen, at den ikke ogsaa havde en Kvinde til at deltage i Tilsynet; det vilde virke mere alsidigt. Naar det tilmed kun drejede sig om en Supplerings af det bestaaende Tilsyn med en Kvinde, blev det endnu mindre afskrækkende, og Taleren vilde derfor anbefale i Princippet at slutte sig til Forslaget.

Brammer sluttede sig til Simonsen. Han mente heller ikke, det vilde blive noget generende Indgreb i den personlige Frihed, men derimod en Hjælp for mange Mennesker. Boligforholdene var for Tiden daarlige, idet mange elendige Lejligheder havde maattet tages i Brug, og tillige boede der jo mange i Gymnastikhuse o. l. Tilsynet udøvedes her af en Sygeplejerske af Hensyn til Forebyggelse af Epidemier, som der var Fare for, naar Folk saaledes var stuvet sammen. Men denne Fare laa ogsaa andre Steder, og det var derfor naturligt, at Sundhedsautoriteterne havde taget

under Overvejelse at udvide Tilsynet. En Dame egnede sig sikkert bedre hertil end Sundhedsbetjentene; hun kunde give Husmoderen Raad og Vink og mange Gange ogsaa være en Støtte for Ejeren. Tuberkuløse Hjem var ogsaa underkastet Damers Tilsyn for at forebygge Smitte. Taleren kunde anbefale Sundhedskommissionens Forslag.

N. J o h. L a u r s e n gjorde opmærksom paa, at der var en Forskel paa det foreslaaede Tilsyn og det, der udøvedes i tuberkuløse Hjem. Taleren syntes ikke, Sagen var moden endnu, fordi ingen vidste, hvad det kunde drage efter sig. Det var naturligst at nøjes med det, man havde i Øjeblikket, og ikke indlede noget nyt under de nuværende abnorme Forhold. Kunde den omtalte Sygeplejerske overkomme mere, end hun havde, var hun sikkert villig til ogsaa at gaa andre Steder hen.

M a r i a n e T h o m s e n vilde støtte Forslaget, da det sikkert havde stor Betydning, at det netop blev en Kvinde. Det vilde heller ikke komme til at gaa ud over Husejerne, men tværtimod kunne blive til Nytte for dem. En saadan Dame kunde paa en taktfuld Maade vise en Husmoder, som ikke havde særlig Ordenssans, hvorledes, hun bedst skulde indrette sig i Hjemmet, og det vilde ikke blive hendes Hverv at stille Fordringer til Ejeren alene, men tværtimod vise Beboerne, hvorledes de bedst kunde skaane Lejlighederne og forhindre, at Børnene ødelagde for meget. Taleren vidste ikke, om det Tilsyn, man nu havde, kunde besørge mere, men ellers kunde man jo konstituere en Dame i Stillingen f. Eks. 1 Aar og saa se, hvorledes det ordnede sig.

B r a m m e r antog, det var Meningen, at den Dame, som allerede var ansat, skulde fortsætte og

muligvis have sit Virkefelt noget udvidet, og at der saa skulde ansættes een mere, idet to antagelig vilde kunne overkomme et saadant Tilsyn, der ikke skulde være særlig hyppigt. I svenske Byer kunde man undersøge 20—30 Lejligheder daglig, og hver Lejlighed, som trængte til Tilsyn, blev undersøgt mindst 1 Gang i Løbet af 2 Aar. Taleren vilde anbefale at ansætte 2 Damer, maaske konstituere dem en vis Tid, men man vilde sikkert ikke af med dem igen, naar Systemet først var prøvet.

Brøndum oplyste, at Amtslægen havde fremsat de samme Tanker paa Boligkongressen i København under meget stærkt Bifald. Stemningen havde der ogsaa været meget stærk for, at der kom Kvinder ind i Boligtilsyn, fordi det var Kvinden, der levede i Hjemmet og havde den bedste Forstaaelse af Hjemmets Tarv og derfor kunde give fornødne Vink, ikke alene med Hensyn til at indrette sig i Hjemmet, men ogsaa med Hensyn til selve Bygningernes Opførelse og Indretning. Taleren var derfor glad ved at faa en Kvinde frem paa dette Omraade og mente, at man burde gaa videre i den Retning.

Møller syntes, at der i Begyndelsen af Forhandlingen ikke var nogen videre Divergens, idet ingen havde noget imod, at en Sygeplejerske førte Tilsyn med Barakker og Skoler. Men da Brammer talte anden Gang, vilde han have en Dame mere ansat; det kunde maaske blive til flere Damer og tillige gaa over fra midlertidig Institution til permanent og derved blive en ret stor Udgift for Kommunen. Taleren troede heller ikke, at disse Familier vilde blive saa glade ved en saadan Dame; de vilde vist helst leve deres Liv, som det passede dem bedst, og føle det som en Tvang,

naar Damen kom og gav Ordre. Taleren vilde henstille, at man lod denne Dame fortsætte 1 Aar endnu og maaske lod hende udføre noget mere, hvis hun kunde, saa kunde man se, hvorledes det udviklede sig og saa senere tage under Overvejelse, om man skulde gøre det til en permanent Institution og maaske ansætte en Dame mere.

B r a m m e r mente, at man kunde overlade til Budgetudvalget at undersøge Bekostningen. Der behøvedes ikke nogen stor Gage, og det vilde hurtig indvindes, hvis det kunde forhindre en Epidemi, for en saadan vilde koste kolossale Summer. Amtslægen havde udtalt, at under den sidste Meningitis-Epidemi i Byen var det i de allersletteste Lejligheder og daarligste Baghuse, at der kom mere end eet Tilfælde af Sygdommen; andre Steder var det kun enkelte Tilfælde. Taleren syntes, at dette Forhold kraftig understregede Nytten af et Boligtilsyn.

F o r m a n d e n fandt Sagen noget uklar. I Forslaget stod, at der kunde oprettes et stadigt virkende Boligtilsyn for den Pris, det nuværende kostede, og saa var det jo for saa vidt tilstrækkeligt at beholde den tilsynshavende Dame; men det passede næppe, ellers havde hun i hvert Fald i Øjeblikket for lidt at bestille. Det var derfor bedst at lade Sagen overgaa til 2. Behandling og eventuelt faa et Fællesmøde for at faa nærmere at vide, hvorledes Sundhedskommissionen stillede sig. Det fremgik heller ikke af Indstillingen, hvilken Myndighed vedkommende skulde have.

Sagen overgik til 2. Behandling og henvistes til Budgetudvalget.

9. (J. Nr. 34—1917). Forslag fra Hr Jakob Jensen om Fortsættelse af **det kommunale Boligbyggeri.**

Møller bemærkede, at dette Forslag korresponderede stærkt med Punkt 2 paa det lukkede Mødes Dagsorden, hvorfor han gerne vilde tale lidt om dette samtidig.

Formanden fandt dette rigtigt, men denne Sag kunde ikke behandles helt for aabne Døre, dog var der intet i Vejen for at omtale noget af Sagen her.

Møller udtalte, at Udvalget ikke havde kunnet blive enige om en samlet Indstilling, Bech og Taleren var betænkelig ved at gaa videre med Opførelse af kommunale Beboelsesbygninger, idet Sporene skræmte. Paa de 48 Lejligheder, som Byraadet havde til Disposition, skulde der ofres 4700 Kr. aarlig eller 69000 Kr. een Gang for alle. Tilmed var det i Øjeblikket umuligt at skaffe Cement. Hvis den anden Sag, om det private Byggeri, blev vedtaget, vilde det muligvis skade de private, naar Kommunen søgte at skaffe Tilbud paa Bygningsmaterialier uden i Virkeligheden at benytte sig deraf. Dertil kom, at det vilde blive en meget betydelig Udgift, hvis Kommunen skulde bygge de 10 Beboelseshuse, og tillige var Bolignøden nærmest i Aftagende; den var ved Oktober Flyttedag lidt mindre end i Foraaret. Udvalget havde gjort sig megen Ulejlighed for at blive enige, og Taleren troede ikke, der var nogen stor Divergens, idet Medlemmerne var nogenlunde enige om Maalene og kun lidt uenige om Midlerne. Bech og Taleren havde ment, at Sagen burde henlægges indtil videre, hvorimod Brøndum foreslog, at Kommunen skulde søge Tilbud paa Bygningsmaterialier. Jakob Jensen havde været fraværende ved sidste Møde. Taleren vilde altsaa henstille foreløbig at henlægge Sagen og saa se at blive enige om det Tilbud, der forelaa fra private.

Medlemmerne vilde ogsaa se, at Stadsingeniøren havde opført Udgiften til de 7 Ejendomme Syd for Steinmannsgade til et noget større Beløb end Udvalget, og det var jo kun naturligt, da Bygningsmaterialerne steg i Pris Dag for Dag. Hvad den anden Sag, det private Byggeri, angik, havde Udvalget haft flere Møder herom og var naaet til Enighed. Det drejede sig om 10 Ejendomme med 100 Lejligheder, som en Byggeforening ved Navn »Aarhus« vilde opføre i Bissensgade. De 5 Ejendomme skulde være færdige til 15. Juli og de andre 5 til Oktober Flyttedag. De 4 Haandværksmestre, som var solidariske Kautiønstere, laa nemlig inde med en Del Materialier, som blev stillet til Raadighed. Ejendommenes Værdi var ansat til ca. 60000 Kr. pr. Stk., heraf var beregnet Kreditforeningslaan 29000 Kr. til $4\frac{1}{2}$ %, Kursen kunde antagelig regnes til 92, det blev altsaa et Tab paa 2300 Kr. pr. Ejendom eller efter Stadsingeniørens Beregning 2700 Kr.; hver af Lejlighederne vilde altsaa koste Kommunen 27 Kr. aarlig, medens de 48 kommunale Lejligheder kostede ca. 100 Kr. aarlig eller 69000 Kr. en Gang for alle. Denne Sammenligning viste, at det ikke for Øjeblikket vilde være klogt af Kommunen at bygge; men ved at acceptere dette Tilbud vilde Kommunen spare mange Penge, som dog var værd at regne med. 2. Prioritet var tænkt paa 25000 Kr., helst Statslaan. Byggeforeningen tilfredsstillede muligvis ikke de Fordringer, som Staten stillede for at yde et saadant Laan, men der var næppe noget i Vejen for, at Kommunen kunde opnaa Statslaan. Udvalget havde dog sikret sig, idet Kommunen, hvis den maatte overtage 2. Prioritet, skulde have $5\frac{1}{2}$ % i Rente og Afdrag. Desuden havde Kommunen Garanti for Opførelsen af Ejendommene, de 10

Mænd var vist hæderlige og dygtige Mænd, og tilmed garanterede de 4 Haandværksmestre og havde sat 3500 i hver Ejendom som 3. Prioritet, saa Risikoen for Kommunen maatte siges at være minimal. Endelig havde Kommunen sikret sig imod, at Huslejen blev sat alt for højt, idet der var fastsat en bestemt Lejeindtægt for hver Lejlighed i de første 2 Aar; disse kunde dog forandres, men saaledes, at Lejeindtægten for hele Ejendommen ikke blev overskredet. Kommunen fik intet Ansvar for eventuelle ledige Lejligheder. Taleren vilde altsaa foreslaa, at man godkendte denne Overenskomst, som Udvalget enstemmig havde anbefalet, og at man saa henlagde Forslaget om Opførelse af 10 kommunale Ejendomme indtil videre.

Brøndum vilde støtte de private Bestræbelser for at bygge, naar det kunde blive til nogenlunde rimelig Pris, og det var sikkert Tilfældet her. Det var maaske rigtigt nok, at private kunde bygge billigere end Kommunen, og det var her af særlig Vigtighed, at de paagældende laa med Bygningsmaterialier til de 5 af Ejendommene. De andre 5 stod imidlertid i det uvisse, og derfor havde Taleren ment det rigtigst i alle Tilfælde at søge at fremskaffe Tilbud paa Bygningsmaterialier til Kommunen, navnlig Cement og Sten, og det kunde man godt gøre samtidig med, at man vedtog dette Forslag. Disse Materialier kunde jo baandlægges, indtil man saa, om det private Byggeri var tilstrækkeligt, eventuelt bruges til at fuldføre det andet Byggeprojekt. Det var kedeligt, at Cementnævnet havde indtaget en saadan Stilling. Taleren vilde i Forbindelse hermed nævne, at nogle Entreprenører havde henvendt sig til ham og gjort gældende, at et Firma, der var stærkt

interesseret i at faa Bolværksarbejdet ved Havnen, havde udtalt, at nævnte Firma laa inde med tilstrækkeligt Cement og derfor var det eneste, der overhovedet kunde paatage sig dette Arbejde. Hvis dette var Tilfældet, at der skulde være oplagret store Mængder Cement til Havneanlæg, vilde det være rimeligt, om denne Cement ad en eller anden Vej blev stillet til Disposition til Bygninger, da Opførelsen af saadanne i Øjeblikket var vigtigere end Havneanlæg. Taleren vilde derfor anbefale, at Byggeudvalget bemyndigedes til at søge Tilbud paa Materialier, saa der ikke blev noget Afbræk i Byggeriet enten paa den ene eller den anden Maade.

Simon sen gjorde opmærksom paa, at det Forslag, som forelaa, ikke var fra nogen Enkeltmand, men fra et Udvalg, og for saa vidt en enstemmig Indstilling, som ingen havde stemt imod. To af Udvalgets Medlemmer havde ganske vist af principielle Grunde ikke kunnet stemme derfor, men de havde heller ikke turdet stemme imod. Hvis det andet Forslag, som Møller havde omtalt, kunde overflødiggøre andet Byggeri, var Sagen ikke saa vanskelig, thi Forslaget kunde siges at være antageligt, hvis blot der var tilstrækkelig Garanti for, at det kunde gennemføres. Taleren syntes ikke, at de Begunstigelser, der krævedes af Kommunen, var overvældende store, og det kunde næppe heller faa farlige Konsekvenser for Kommunen, saa i den Henseende var der næppe nogen Betænkelighed ved at gaa med dertil. Men Forslaget kunde sikkert ikke overflødiggøre det kommunale Byggeri, for man var langt fra ude over Bolignøden. Selv om man ikke regnede Barakkerne, der sikkert ikke blev aflastede, saa længe de kunde staa, var der ca. 150 Familier

indkvarterede i Statsbanernes Huse og i Skolerne. Det var meget generende for Skolerne at have Gymnastiksalene optaget, og Statsbanernes Huse skulde vist rømmes i Løbet af et halvt Aars Tid. Naar baade Kommunen og det private Konsortium byggede 100 Lejligheder, var der Haab om, at man til April Flyttedag eller i Forsommeren kunde skaffe dem Tag over Hovedet, som var i Byen nu, men ikke den eventuelle Tilvækst, saa selv om man gik ind paa dette Projekt, var der Grund nok for Kommunen til at fortsætte ogsaa. Derimod var der mere Realitet i de Betragtninger, der anstilledes over, hvorvidt man overhovedet for Øjeblikket kunde bygge, da der muligvis ikke kunde fremskaffes Materialier. Dette var beklageligt, men der kunde jo gøres et Forsøg, og det var maaske heller ikke absolut nødvendigt at have Cement for at bygge Beboelseshuse; der var i hvert Fald bygget solide Bygninger, længe før man kendte Cement. Taleren vilde anbefale Brøndums Forslag om at undersøge, hvorvidt der kunde skaffes Bygningsmaterialier; selv om der ikke kunde skaffes tilstrækkeligt, saa dog maaske nok til, at man kunde bygge de 6 Ejendomme i Steinmannsgade; de 4 større Ejendomme i Vejlegade maatte saa udsættes. Men Taleren vilde advare imod at lægge Hænderne i Skødet og mene, at alt nu var godt; det vilde være kortsynet, og det kunde let bevirke en slem Situation til Foraaret.

Bech erkendte Rigtigheden af, at der ikke var stor Divergens indenfor Udvalget, idet alle var enige om at burde tilraade at støtte det private Byggeri. Det vilde være uhyre vanskeligt at skaffe Materialier til begge Foretagender, men selv om man vedtog at indhente Tilbud, burde

man ogsaa støtte de private i deres Andragende om at skaffe sig disse Materialier.

Møller meddelte, at der forelaa et Brev til Cementnævnet fra de 4 Haandværksmestre om Køb af 1000 Sække Cement, og at de bad Byraadet anbefale dette. Hvis Aarhus Kommune ogsaa vilde købe, vilde dette ødelægge det hele, da man ikke kunde faa til alle Sider, og det kunde jo ikke nytte, at Byraadet lagde sig i Selen for at faa noget af den Cement, de andre skulde bruge. Tillige opstillede man jo ogsaa derved en Konkurrence til de private, og det syntes Taleren ikke var rigtigt; det var de almindelige Haandværkere, Kommunen ellers slog sin Lid til, og de maatte betale Skatter og Afgifter. Maaske dette Foretagende kunde foranledige flere til at bygge, men det blev vanskeligere, hvis Kommunen vedblev dermed og maaske tog Materialierne fra de private. Taleren syntes ikke, der skete noget ved at lægge Sagen til Side, indtil man saa, om flere private vilde bygge, og det var næppe klogt for Kommunen at blive Grundejer i stor Stil, hellere se at faa de Ejendomme solgt, som man havde, da de ikke var noget godt Aktiv. Hvis der ingen private kom i Løbet af kort Tid, kunde Sagen jo altid tages op.

Mikael Johansen beklagede, at begge Sager ikke var for aabne Døre, da de havde saa meget fælles, at de burde forhandles sammen. Taleren havde stemt imod sidste Gang og gjorde det saa meget mere nu, da Lejlighederne skulde udlejes 25 % billigere, end de havde kostet Kommunen. Det var et Tab af ca. 100 Kr. pr. Lejlighed, og det var tydelige Tal. Man havde fundet det kedeligt, at ingen private vilde bygge, og da de nu endelig meldte sig, paaførte man dem Kon-

kurrence. Taleren fandt det naturligt, at begge Forslag gik tilbage til Udvalget og saa kom igen som eet Forslag.

B r a m m e r syntes ikke, Kommunen havde haft særlig Held med at bygge Huse, idet de var blevet altfor dyre. En af Grundene hertil var den Behandling, man havde faaet af Malermestrenes Organisation, idet Malerarbejdet havde bidraget meget til at fordyre Bygningerne. Det vilde vist være heldigst at udsætte Afgørelsen af dette Spørgsmaal, til det andet Spørgsmaal var afgjort. Taleren mente ligesom Møller, at det var uheldigt, at Kommunen optraadte som Køber til Bygningsmaterialier, naar det andet Projekt skulde gennemføres. Det var sikkert bedst at vente lidt og se, om der ikke kom flere Tilbud fra private; det vilde vist være fordelagtigere for Kommunen. Taleren vilde derfor bede Brøndum tage sit Forslag tilbage, eller at Afgørelsen kunde udsættes til senere.

C h r i s t e n s e n indrømmede, at det havde været dyrt for Kommunen at bygge, men det havde ogsaa været under meget vanskelige Forhold, og saa længe Kommunen var afhængig af private Entreprenører, kom den til at betale mere end andre, fordi disse var interesserede i at gøre Kommunens Byggeri dyrt for derved at bevise, at private kan bygge billigere. Taleren kunde tiltræde Brøndums Forslag om Forsøg paa at fremskaffe Materialier, men mente iøvrigt, at det var bedst at diskutere ogsaa dette Forslag færdigt for lukkede Døre, da flere Ting ikke godt kunde omtales offentlig. Taleren hævdede, at hans Parti ikke just ønskede, at Kommunen skulde bygge, men de ønskede at skaffe Folk Tag over Hovedet, og Kommunen havde ikke Lov at ligge stille, fordi private stillede i Udsigt at bygge 100 Lejligheder.

Paa den anden Side vilde man ordne Forholdet saaledes, at man ikke kom til at skade den anden Sag under de nuværende vanskelige Forhold.

Møller vilde fraraade, at Udvalget fik Forslagene tilbage igen; det vilde være urigtigt overfor de private, for det var ikke under den Forudsætning, at de var gaaet ind paa Overenskomsten. Garantien af de 4 Mestre var meget vidtgaaende, og man maatte ikke forlange, at Sagen skulde udsættes. Taleren havde intet imod, at Afstemningen fandt Sted for lukkede Døre, hvis man mente, det var heldigere; men han vilde endnu en Gang henstille, at man lod Sagen hvile foreløbig, for optraadte man samtidig fra Kommunens Side med Køb af Materialier, skadede man de Folk, som skulde bygge.

Brøndum udtalte, at der under en saadan ekstraordinær Situation blev gjort en hel Del af private for at fordyre Kommunens Arbejde, og hvis f. Eks. Malernes Pris var omtrent det dobbelte af, hvad der samtidig blev taget hos private for det tilsvarende Arbejde, var det ikke underligt, at Bygningerne blev dyre. Taleren var i det hele taget ikke begejstret for kommunalt Byggeri og saa langt hellere, det var Enkeltmandsboliger, hvilket ogsaa var blevet stærkt anbefalet paa Boligkongressen. Men her var Forholdet det, at man skulde have flest mulig Lejligheder til billigste Pris, og derfor maatte det være Ejendomme med mange Lejligheder. Taleren mente, at hans Forslag tog fornødent Hensyn baade til de private og til Kommunens Byggeri; først det private og senere det kommunale Byggeri, hvis det ikke var forsvarligt at nøjes med det private alene. Der blev intet foregrebet ved, at Kommunen søgte at skaffe sig Materialier.

P. Petersen kunde ikke stemme for, at Kommunen selv skulde bygge; efter den sidste Vedtagelse med Hensyn til Huslejen. Naar denne var sat 20 % under Forrentningssummen, var Ejendommene faktisk skrevet 20 % ned. Det foreliggende Forslag var kalkuleret til 447000 Kr.. saa maatte man regne med 500000 Kr., og 20 % Tab vilde altsaa blive 100000 Kr. paa 60 Lejligheder eller omtrent 1700 Kr. pr. Lejlighed. Skønt Taleren ikke holdt af Barakkerne, havde de dog ikke kostet 1600 Kr. pr. Stk., altsaa ikke saa meget som det forud beregnede Tab paa hver Lejlighed i disse Ejendomme, og selv om man efter Krigen regnede Barakkerne for ingenting, var de alligevel ved Salg et Aktiv. Naar Taleren skulde vælge mellem de to Onder, valgte han Barakkerne. Møller burde ikke bedrøve Brøndum med at stille i Udsigt, at de 8 Ejendomme skulde sælges; den Slags Aktiver skulde han have Lov at beholde.

M o u s t e n syntes, at Samfundet var i en besynderlig Situation; der var intet at bestille og intet at bo i; men Kommunen kunde havde sparet mange Tusinde Kroner, hvis den ikke havde ventet saa længe paa de private. Naar Malermestrene havde skruet Priserne op, var det til Dels Kommunens egen Skyld.

F o r m a n d e n antog, at Mikael Johansen ved at se rigtig efter vilde indrømme, at Sagen egnede sig bedst til Behandling for lukkede Døre. Derimod havde Taleren intet imod at udsætte dette Forslag til Behandling for lukkede Døre.

Forslaget udsattes til Behandling for lukkede Døre.

10. (J. Nr. 25⁴—1917). Andragende fra Klubben af

1917 om **Bevilling til at drive Beværtning i Klubbens Lokaler.**

M o u s t e n erindrede om, at Byraadet tidligere havde taget den Stilling til saadanne Sager, at de 2 Bevillinger, som til Gengæld skulde nedlægges, skulde foreligge i Byraadet, inden Andragendet kunde anbefales. De Bevillinger, som skulde nedlægges, burde følge Sagen, saa man kunde se, hvad det drejede sig om.

F o r m a n d e n mente ikke, man altid havde fulgt dette Princip.

M o u s t e u indrømmede dette, men man havde vedtaget at følge det.

F o r m a n d e n foreslog at undersøge dette. Sagen udsattes.

11. (J. Nr. 411—1917) Andragende om Bevilling af 400 Kr. til **Tuberkulosestationen.**

Bevilgedes.

12. (J. Nr. 418—1917). Andragende om en Bevilling af 2000 Kr. til »**Samaritanen**«.

Bevilgedes.

13. (J. Nr. 3¹³—1917). Indstilling om **Efterbevilling af Overskridelser** i Regnskabet for de militære Etablissementer. — 2. Behandling.

Efterbevilling meddeltes.

14. (J. Nr. 3¹²—1917). Indstilling om **Efterbevilling af Overskridelser** i Stadsingeniørens Kontorholdsudgifter. — 2. Behandling.

Efterbevilling meddeltes.

15. (J. Nr. 3¹⁴—1917). Indstilling om **Efterbevilling af Overskridelser** vedrørende Udgifter til Telefoner samt Kontoen for Vedligeholdelse af Broer og Bolværker.

Overgik til 2. Behandling.

16. (J. Nr. 1¹⁸—1917). Andragende fra Fællesforeningen af Danmarks Brugsforeninger om Tilladelse

til **Sammenlægning af Ejendommene** Matr. Nr. Nr. 485, 495 a og 494 b af Aarhus Købstads Bygrunde.

Anbefaledes.

17. (J. Nr. 2¹³³—1917). Andragende om **Dispensation fra W. C. Regulativet** for Aarhus Oliemøllers Havnefabrik.

Bevilgedes.

18. (J. Nr. 1³⁵—1917). Andragende om **Approbation paa Udstykning** af Matr. Nr. 741 a af Aarhus Købstads Bygrunde fra Marselisborg.

Anbefaledes

19. (J. Nr. 421—1917). Andragende fra »De kommunale Arbejdsmands Fagforening«, »Fællesrepræsentationen for Foreningen af kommunale maanedslønnede Funktionærer i Aarhus« og »Kommunens Haandværkere« om **Forhøjelse af Dyrtidshjælpen for 1917.**

Møller fandt, at det var ret betydelige Beløb, der forlangtes, ud over det Tilskud, som de allerede havde faaet. Udvalget havde været enigt om, at disse Krav ikke kunde opfyldes, ikke fordi man manglede Villie, men Evne. De Folk, der her var Tale om, havde i Forvejen faaet bevilget 200 Kr. i Dyrtidshjælp for Lønninger under 3000 Kr. og desuden 25 Kr. pr. Barn for flere end 2 Børn. Ved kommunale Dyrtidsforanstaltninger havde de ogsaa faaet Tilskud og tillige faaet Koks til nedsat Pris. Det vilde for Lønninger indtil 2500 Kr. andrage ca. 400 Kr. og indtil 3000 Kr. lidt mindre. Der var for Øjeblikket en Mængde Menesker, baade Arbejdsmand, mindre Detailhandlere og Haandværkere, der havde det daarligere end Kommunens Arbejdere og Funktionærer, og de skulde betale saa meget mere i Skat, for at de kommunale Funktionærer kunde faa Dyrtidstillæg.

Udvalget havde bestræbt sig for at blive enigt om en samlet Indstilling. Mikael Johansen og Taleren havde foreslaaet, at hver gift Familie, der var fast ansat i Kommunens Tjeneste og ikke havde en Indtægt af over 3000 Kr., skulde have et Ekstratillæg paa 50 Kr. udbetalt i Slutningen af December som en Slags Julegave. Christensen og Niels Jensen havde desuden foreslaaet en Ekstrahjælp af 10 Kr. pr. Barn. Naar Mikael Johansen og Taleren ikke kunde gaa med hertil, var det ikke, fordi de mente, at de paagældende ikke trængte til Pengene, men Kommunen var haardt spændt for i Forvejen, og hvor skulde man tage Pengene fra? Det maatte lægges over paa de forskellige Budgetter, men disse vilde allerede i Aar give et betydeligt Underskud og til næste Aar langt større. Taleren vilde derfor anbefale det af Mikael Johansen og ham stillede Forslag, saa kunde Dyrtidshjælpen for 1918 maaske gøres noget større end for indeværende Aar.

Christensen udtalte, at det var rigtigt, at man havde bestræbt sig for at blive enige, og derfor var man kommet ned paa 50 Kr.; men naar de tillige havde foreslaaet 10 Kr. pr. Barn, var det fordi Kommunen ellers altid ved Dyrtidsforanstaltninger havde taget Hensyn til Børnetallet. 50 Kr. var et saa beskedent Tillæg, som der overhovedet kunde være Tale om, men naar dertil kom 10 Kr. pr. Barn, kunde det dog blive til lidt mere end et Julegratiale. Det kunde være rigtigt nok, at mange Smaahandlende og Haandværkere sad haardt i det, for ikke at tale om Arbejdsmændene, men hvis det var Folk med mange Børn fik de en Ekstrahjælp fra Hjælpekassen. Flere af Kommunens Arbejdere havde ikke mere end 29 Kr. ugentlig og var derfor ikke bedre stillede end

mange, som havde Arbejde i den private Industri, og som, naar man fraregnede de 4 sidste Maaneder, havde haft Chancer for at tjene betydeligt mere. Det var rigtigt nok, at Kommunen var spændt haardt for, og at det saa sort ud i financier Henseende, men det var vel ikke værre end andre Steder. Kommunerne vilde muligvis bukke under, saa Staten maatte træde til og tage disse Spørgsmaal i sin Haand. — Taleren vilde anbefale det Forslag, der var stillet af Niels Jensen og ham, om 50 Kr. + 10 Kr. pr. Barn.

Møller vilde hertil bemærke, at foruden de 29 Kr. havde de 4 Kr. i Dyrtidstillæg. Taleren mente netop, at det var værre i Aarhus end andre Steder, fordi der var saa mange Arbejdere, at Aarhus næsten kunde kaldes en Arbejderby. Efterhaanden blev Halvdelen af Byens Folk nydende, og de ydende blev færre og færre. Han vilde derfor anbefale at nøjes med de 50 Kr.

Christensen vilde give Møller Ret i, at Aarhus i nogen Grad kunde siges at være en Arbejderby; men det var bl. a. fordi store Virksomheder i Aarhus med Aktieselskabsdirektør tjente store Penge under den nuværende Krigssituation og saa undrog sig deres Forpligtelser. Taleren haabede, at man fra Møllers Side kunde animere disse til at blive indenfor Kommunen.

Det af Christensen og Niels Jensen stillede Forslag vedtoges.

10. (J. Nr. 404—1917). Forespørgsel fra Sygehusudvalget angaaende **Lønningen af eksaminerede Keldpassere.**

Møller syntes, at Lønregulativet var til, for at det skulde overholdes. Man kunde ikke over en Bank give flere Aars Anciennitet. En ung Mand maatte begynde paa første Lønsats, medens

en ældre maaske kunde tillægges 3 Aars Anciennitet eller mere. Lønudvalget kunde ikke gaa med til nogen bestemt Regel, men vilde træffe Afgørelse i hvert enkelt Tilfælde.

M o u s t e n havde forstaaet det saaledes, at det var Byraadet, der traf Afgørelse om Anciennitet.

M ø l l e r mente, at Udvalget selv kunde ordne det indtil 10. Lønklasse; men hvis Byraadet helst vilde træffe Afgørelsen, kunde det jo godt lade sig gøre.

M o u s t e n fandt det uheldigt, hvis de forskellige Udvalg skulde give Anciennitet, idet denne saa kunde blive uensartet. Derfor var det rigtigst at lade Byraadet træffe Afgørelse. Ved Overflytning havde man Regler at gaa efter.

Toges til Efterretning.

21. (J. Nr. 158—1917). Andragende fra Aarhus Lærereforening om **Forhøjelse af Lærerlønningerne.**

M ø l l e r oplyste, at man søgte om en Lønforhøjelse af 400 Kr. for Lærere og 500 Kr. for Lærerinder, og dette havde Lønudvalget ikke ment at kunne anbefale, i alle Tilfælde ikke under de nuværende Forhold. Taleren vilde indrømme, at Lærerne ikke havde faaet Lønningstillæg siden 1908, og ligeledes at enkelte Byer havde forhøjet Lærernes Løn; men Udvalget havde dog ment det rigtigst at ordne Sagen med Dyrtidstillæg, saa kunde man jo komme tilbage dertil, naar disse fortvivlede Forhold var overstaaet. Udvalget var enedes om at anbefale, at Lærere og Lærerinder samt Timelærerspersonalet faar et Dyrtidstillæg af 200 Kr. til gifte og 100 Kr. til ugifte, beregnet fra $\frac{1}{4}$ 1916 til $\frac{1}{4}$ 1917. Derved vilde de blive stillet paa samme Maade som Kommunens Funktionærer, foruden at de havde faaet et ikke saa lille Dyrtidstillæg fra Staten. Der var knyttet en-

kelte Bestemmelser til Forslaget, f. Eks. at de, som boede uden for Byen, ikke fik Dyrtidstillæg, og heller ikke de med en Gage paa over 3000 Kr. Desuden havde man henstillet til Skoleudvalget, at Vikarer fik en Minimalløn af 100 Kr. maanedlig. Deres Løn havde hidtil været for lav, vist helt nede paa 5—6—700 Kr., og det var ikke behageligt for dem, at de ikke kunde klare sig uden Støtte hjemmefra, naar de havde faaet deres Eksamen. Man maatte saa se ikke at ansætte flere Vikarer, end der var Brug for. Taleren vilde anbefale Udvalgets Indstilling.

N. J o h. L a u r s e n mente nok, at Skoleudvalget kunde tage Henstillingen angaaende Vikarerne til Følge; men det vilde have den Virkning, som Møller pegede paa, at der saa vilde blive antaget færre Vikarer. Forresten troede Taleren ikke, at ret mange af dem havde haft meget under 100 Kr. pr. Maaned. De ved Marselisborg Skole, som havde under 3000 Kr., vilde ogsaa komme med, men en af disse var paa Aarskursus og havde derigennem faaet en Begunstigelse. Men det kunde vel nærmere ses efter en Navnefortegnelse.

Møller oplyste, at der ingen Fortegnelse fandtes over Personalet ved Marselisborg Skole, da de ikke havde været med før. Men nu var denne jo ogsaa Kommuneskole, og de, der ikke havde over samme Indtægt som Personalet ved de øvrige Skoler, burde ogsaa have Dyrtidshjælp. Indstillingen vedtoges.

22. (J. Nr. 393—1917). Andragende fra Reservebetjentene om **Lønforhøjelse og Dyrtidshjælp.**

Møller erindrede om, at de et Par Gange før havde søgt om Lønforhøjelse. Denne Gang var Andragendet anbefalet af Politimesteren. Reservebetjentene fik en aarlig Løn paa 50 Kr. for

at være til Disposition, naar Politiet kaldte, og desuden 4 Kr. for hver Vagt. Nu ønskede de at faa 75 Kr. i Løn og 5 Kr. for en Vagt. Udvalget havde ikke ment at kunne gaa med til en Lønforhøjelse, idet denne vilde virke uretfærdigt, da enkelte kun havde haft et Par Vagter og andre langt flere, lige op til 194. Derimod havde Udvalget ment at kunne imødekomme Andragendet om 5 Kr. for en Vagt. Hvad Andragendet om Dyrtidstillæg angik, da var det en gammel Vedtagelse, at de, der kun var bibeskæftigede i Kommunens Tjeneste, ikke kunde bevilges særligt Dyrtidstillæg. Taleren anbefalede derfor at vedtage Udvalgets Forslag om, at Lønnen bibeholdes, men at de 4 Kr. for en Vagt forhøjes til 5 Kr.

Indstillingen vedtoges.
